

Юлія М. Бурлакова

ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ МОНІТОРИНГУ ПОКАЗНИКІВ ПРЯМОГО ВПЛИВУ НА ТЕРИТОРІЮ ПРИСУТНОСТІ

У статті розроблено і обґрунтовано методика оцінювання корпоративної соціальної відповідальності підприємств гірничо-металургійного комплексу за допомогою показників прямого впливу на територію присутності. На основі запропонованих рейтингових та інтервальних коефіцієнтів визначено алгоритм оцінювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємства в порівнянні з еталонними значеннями кращої компанії галузі, а також відносно власних попередніх показників.

Ключові слова: соціальна відповідальність; територія присутності; рейтинговий коефіцієнт; коефіцієнт інтенсивності; моніторинг.

Форм. 9. Табл. 1. Рис. 1. Літ. 10.

Юлія Н. Бурлакова

ОЦЕНКА РАЗВИТИЯ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ОСНОВЕ МОНИТОРИНГА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРЯМОГО ВЛИЯНИЯ НА ТЕРРИТОРИЮ ПРИСУТСТВИЯ

В статье обоснована и разработана методика оценки корпоративной социальной ответственности предприятий горно-металлургического комплекса при помощи показателей прямого влияния на территорию присутствия. На основе рейтинговых и интервальных коэффициентов определен алгоритм оценки развития корпоративной социальной ответственности предприятия в сравнении с эталонными значениями лучшей компании отрасли, а также относительно собственных предыдущих показателей.

Ключевые слова: социальная ответственность; территория присутствия; рейтинговый коэффициент; коэффициент интенсивности; мониторинг.

Yulia M. Burlakova¹

ASSESSING THE DEVELOPMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY BASED ON THE MONITORING OF THE DIRECT IMPACT INDICATORS ON THE TERRITORY OF PRESENCE

The article offers a method for assessing the corporate social responsibility of mining-metalurgical enterprises with direct impact on their territory of presence. Based on the proposed rating and interval coefficients the assessment algorithm is determined for corporate social responsibility of an enterprise in comparison with the reference values of the best company in the sector, as well as relative to its previous performance.

Keywords: social responsibility; territory of presence; rating coefficient; coefficient of intensity; monitoring.

Постановка проблеми. Питання корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) підприємств гірничо-металургійного комплексу є актуальним у післякризовий період у зв'язку зі значними обсягами видобутку сирової руди, виробництва концентратів заданої якості, обкотишів аглоруди, агломерату, які в значній мірі визначають техногенність навколишнього середовища. У цьому

¹ Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Ukraine.

випадку корпоративна соціальна відповідальність може бути трактована як сукупність зобов'язань власників підприємств щодо забезпечення стійкого зростання добробуту публічних акціонерних товариств, менеджменту щодо своєчасного прийняття ефективних рішень, використання конкурентних переваг і операційних можливостей, інноваційної діяльності, направленої на покращення якості життя населення, яке проживає на забруднених територіях. При цьому особливу значущість набувають теоретичні і практичні аспекти управління розвитком таких територій з врахуванням чинників корпоративної соціальної відповідальності та моніторингу показників прямого впливу на територію присутності з метою надання експертних оцінок та рекомендацій щодо управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З моменту набуття концепцією корпоративної соціальної відповідальності актуальності, науковими колами постійно здійснюються спроби розробки більш досконалих та універсальних алгоритмів оцінки результатів соціально відповідального управління підприємством.

Серед запропонованих робіт визначаються методики А.А. Андрєєва [1], Л.А. Грициної [4], Н.А. Кричевського та С.Ф. Гончарова [6], методичний підхід Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) [3].

Невирішені частини проблеми. Проведений аналіз дозволив зробити узагальнені висновки. На сьогоднішній момент існує значна кількість різноманітних прикладів визначення стану розвитку соціально відповідальної активності бізнес-структур, проте, не зважаючи на розмаїття, існуючі методики мають вагомий, загальний для всіх, недолік – перенавантаження алгоритмів розрахунку коефіцієнтами, які складно оцінити в силу закритості та неспівставності первинної інформації. Даний факт суперечить принципу КСВ «відкритість та прозорість». Ефективна оцінка рівня КСВ можлива, коли при мінімумі первинної об'єктивної інформації досягається максимум корисного для управління результату [10]. Таким чином, можна припустити, що інформаційною базою аналізу діяльності підприємств у сфері КСВ повинна служити лише відкрита і загальнодоступна інформація, що міститься, наприклад, в щорічних корпоративних соціальних звітах. А показники, за якими слід оцінювати рівень розвитку корпоративної соціальної відповідальності, мають добиратися таким чином, щоб максимально забезпечити порівнюваність, співставність та об'єктивність оцінок.

Метою дослідження є формування методичного підходу до оцінювання рівня корпоративної соціальної відповідальності на основі прозорих, порівнюваних та співставних показників.

Основні результати дослідження. Метою моніторингу рівня розвитку соціально відповідальної діяльності підприємств гірничо-металургійного комплексу на основі показників прямого впливу на територію присутності виступає порівняння досягнутих кожною досліджуваною корпорацією результатів з планами, завчасне виявлення похибок в управлінні КСВ, визначення та співставлення рейтингових позицій рівня розвитку КСВ конкретної компанії з показниками підприємств галузі, своєчасне виявлення та вивчення відхилень від запланованого рівня вирішення соціальних проблем стейкхолдерів.

У межах показників прямого впливу аналізу підлягають коефіцієнти соціальної, екологічної та виробничо-економічної категорій, які опосередковано пов'язані зі здоров'ям населення, соціальною та економічною стабільністю території, на якій воно проживає (рис. 1).

Моніторинг показників ефективності прямого впливу КСВ на розвиток території присутності пропонуємо здійснювати на основі рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ та коефіцієнтів інтенсивності розвитку.

Рейтингові коефіцієнти – це індекси, засновані на порівнянні фактичних даних досліджуваної компанії з еталонними значеннями кращої компанії галузі.

Коефіцієнти інтенсивності розвитку – це показники, які дозволяють оцінити інтенсивність зростання результатів діяльності підприємства відносно власних досягнень за певний проміжок часу шляхом порівняння фактичних значень з попередніми та базовим.

Оцінка розвитку КСВ за показниками прямого впливу відбувається на основі визначення сумарного рейтингового коефіцієнту розвитку КСВ (шляхом вертикального та горизонтального підсумовування значень одиничних рейтингових коефіцієнтів) та визначення ланцюгового і базисного коефіцієнтів інтенсивності розвитку КСВ кожного досліджуваного підприємства відносно власних показників за певний проміжок часу.

Визначення сумарного рейтингового коефіцієнту розвитку КСВ дозволяє оцінити діяльність досліджуваного підприємства в порівнянні з аналогічними еталонними показниками підприємств-лідерів у галузі. До вибірки досліджуваних підприємств можуть входити дві і більше компанії. Аналіз показників підприємств, що увійшли до досліджуваної вибірки, можна проводити як в межах поточного року (вертикальний аналіз), так і в динаміці (горизонтальний аналіз).

Оцінка рейтингових показників у межах поточного року відбувається на основі порівняння кожного показника досліджуваного підприємства з еталонним значенням. Еталонне значення визначається шляхом фіксування найкращого показника в поточному періоді серед підприємств, що потрапили до досліджуваної вибірки.

Оцінка рейтингових показників в динаміці визначається шляхом підсумовування порівняних з еталоном одиничних значень за кожний період (рік) і виведення сумарного горизонтального рейтингового показника.

У даному дослідженні доцільно ввести поняття нормально-позитивного та нормально-від'ємного значення одиничних рейтингових коефіцієнтів.

Під нормально-позитивним значенням одиничних рейтингових коефіцієнтів пропонуємо розуміти таке, при якому перевищення фактичного значення одиничного показника над еталонним позитивно впливає на рівень корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства. В даному випадку рекомендуємо використовувати наступну формулу розрахунку:

$$X_i = \frac{\Pi_{\Phi_i}}{\Pi_{E_i}}, \quad (1)$$

де Π_{Φ_i} – фактичне значення одиничного показника; Π_{E_i} – еталонне значення одиничного показника.

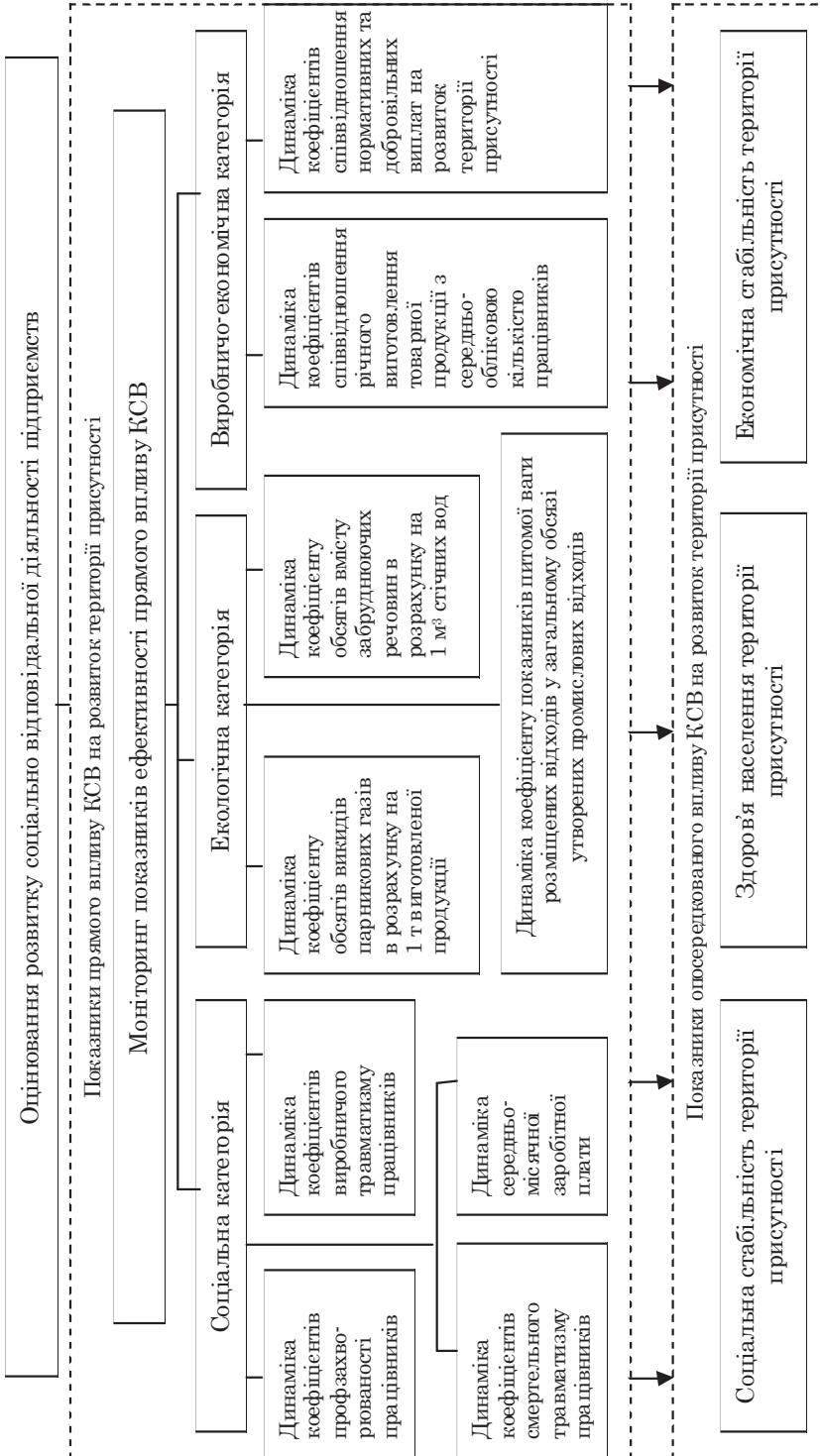

Рис. 1. Моніторинг показників прямого впливу на територію присутності, авторська розробка

Під нормально-від'ємним значенням одиничних рейтингових коефіцієнтів пропонуємо розуміти таке, при якому перевищення фактичного значення одиничного показника над еталонним негативно впливає на рівень корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства. У даному випадку рекомендуємо використовувати наступну формулу розрахунку:

$$x_j = \frac{П_{E_j}}{П_{Ф_j}}, \quad (2)$$

де $П_{Ф_j}$ – фактичне значення одиничного показника; $П_{E_j}$ – еталонне значення одиничного показника.

Максимальне значення кожного одиничного рейтингового показника дорівнює одиниці (1 бал). Чим більше отримане значення одиничного рейтингового коефіцієнту буде відхилятися від 1 в сторону зменшення, тим нижчим буде рівень розвитку КСВ досліджуваного підприємства.

Сумарний вертикальний рейтинговий коефіцієнт розвитку ($K_{КСВ_i}$) в i -тому році, максимальне значення якого дорівнює 9 балам, визначається за допомогою наступної формули:

$$K_{КСВ_i} = K_{соц_i} + K_{екол_i} + K_{вирек_i}, \quad (3)$$

де $K_{соц_i}$ – рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за соціальною категорією (максимальне значення – 4 бали) в i -тому році; $K_{екол_i}$ – рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за екологічною категорією (максимальне значення – 3 бали) в i -тому році; $K_{вирек_i}$ – рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за виробничо-економічною категорією (максимальне значення – 2 бали) в i -тому році.

Рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за соціальною категорією ($K_{соц_i}$) в i -тому році визначається за допомогою наступної формули:

$$K_{соц_i} = K_{проф_i} + K_{виртр_i} + K_{смтр_i} + K_{зп_i}, \quad (4)$$

де $K_{проф_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження частоти профзахворюваності в i -тому році; $K_{виртр_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження виробничого травматизму в i -тому році; $K_{смтр_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження смертельного травматизму в i -тому році; $K_{зп_i}$ – нормально-позитивний одиничний коефіцієнт зростання середньомісячної заробітної плати в i -тому році.

Рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за екологічною категорією ($K_{екол_i}$) в i -тому році визначається за допомогою наступної формули:

$$K_{екол_i} = K_{атм_i} + K_{вод_i} + K_{відх_i}, \quad (5)$$

де $K_{атм_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження обсягів викидів парникових газів до атмосфери в розрахунку на 1 т виготовленої продукції в i -тому році; $K_{вод_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження вмісту забруднюючих речовин в розрахунку на 1 м³ стічних вод в i -тому році; $K_{відх_i}$ – нормально-від'ємний одиничний коефіцієнт зниження частки розміщених відходів в загальному обсязі утворених промислових відходів в i -тому році.

Рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ за виробничо-економічною категорією ($K_{вирек_i}$) в i -тому році визначається за допомогою наступної формули:

$$K_{вирек_i} = K_{продукт_i} + K_{добр_i}, \quad (6)$$

де $K_{\text{продукт}_i}$ – нормально-позитивний індекс збільшення показника співвідношення річного виготовлення товарної продукції з середньообліковою кількістю працівників в i -тому році; $K_{\text{добр}_i}$ – нормально-від’ємний індекс зменшення співвідношення нормативних та добровільних виплат на розвиток території присутності в i -тому році.

Сумарний горизонтальний рейтинговий коефіцієнт розвитку ($K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}}$), максимальне значення якого становить 45 балів за умови досліджуваного періоду, рівного 5 рокам ($n = 5$), визначається за допомогою наступної формули:

$$K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}} = \sum_{i=1}^n K_{\text{соц}_i} + \sum_{i=1}^n K_{\text{екол}_i} + \sum_{i=1}^n K_{\text{вирек}_i}, \quad (7)$$

де $\sum_{i=1}^n K_{\text{соц}_i}$ – сума рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ за соціальною категорією за період, що дорівнює n -років (максимальне значення показника (при $n = 5$) – 20 балів); $\sum_{i=1}^n K_{\text{екол}_i}$ – сума рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ за екологічною категорією за період, що дорівнює n -років (максимальне значення показника (при $n = 5$) – 15 балів); $\sum_{i=1}^n K_{\text{вирек}_i}$ – сума рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ за виробничо-економічною категорією за період, що дорівнює n -років (максимальне значення показника (при $n = 5$) – 10 балів).

Критерії оцінювання вертикальних та горизонтальних сумарних рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Критерії оцінювання вертикальних та горизонтальних сумарних рейтингових коефіцієнтів розвитку КСВ, авторська розробка

№	Інтервальный діапазон коефіцієнту			Рівень розвитку КСВ	
	Відсоткове значення, %	Вертикальний бал	Горизонтальний бал (n = 5)	Щабель	Назва
1	$0 < K_{\text{КСВ}} < 25$	$0 < K_{\text{КСВ}_i} < 2,25$	$0 < K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}} < 11,25$	1 рівень	Адаптивний
2	$25 < K_{\text{КСВ}} < 50$	$2,25 < K_{\text{КСВ}_i} < 4,5$	$11,25 < K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}} < 22,5$	2 рівень	Реактивний
3	$50 < K_{\text{КСВ}} < 75$	$4,5 < K_{\text{КСВ}_i} < 6,75$	$22,5 < K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}} < 33,75$	3 рівень	Стратегічний
4	$75 < K_{\text{КСВ}} < 100$	$6,75 < K_{\text{КСВ}_i} < 9$	$33,75 < K_{\text{КСВ}_{i,\dots,n}} < 45$	4 рівень	Соціальний проактивний

З табл. 1 видно, що найвищий рівень розвитку КСВ має та компанія, загальний сумарний рейтинговий коефіцієнт розвитку КСВ якої знаходиться в межах від 75 до 100%.

За умови розширення (звуження) досліджуваного часового періоду критерії оцінювання горизонтальних рейтингових коефіцієнтів необхідно перераховувати, використовуючи критерії інтервального діапазону контролю, представленого у відсотковому значенні.

Найнижчий (адаптивний) рівень розвитку КСВ позиціонує компанію як ту, що вбачає у соціально відповідальній практиці лише дотримання чинного законодавства і не більше того. Такі компанії не мають спеціального відділу, який займається КСВ, і не здійснюють добровільних соціально відповідальних заходів, виправдовуючи свою поведінку тим, що соціально відповідальні дії вже закладені в їх прозорій та чесній діяльності.

Реактивний рівень розвитку КСВ притаманний компаніям, які, дотримуючись чинного законодавства, впроваджують несистемні соціально відповідальні акції у вигляді реакції на соціальні проблеми, що виникли. Такі компанії не мають ані спеціального відділу з КСВ, ані посади КСВ-менеджера. Функцію останнього тут виконує тимчасово вповноважена на це посадова особа.

Стратегічний рівень розвитку КСВ притаманний компаніям, які сумлінно дотримуються чинного законодавства, впроваджують КСВ-стратегію, систематично здійснюють соціально відповідальні заходи, засновані на довгостроковому плануванні. У таких компаніях наявні посади КСВ-менеджерів.

Соціальний проактивний рівень розвитку КСВ свідчить про високий рівень корпоративної свідомості, розвинуте соціальне партнерство між компанією та іншими стейкхолдерами, активне використання методів прогнозування в управлінні процесом ідентифікації реального соціального замовлення (передбачення найгостріших соціальних проблем, ліквідація яких предстатиме найбільш доцільну реакцію соціально відповідальної компанії та дозволить їй спрямовувати соціальні інвестиції саме на вирішення дійсно нагальних та гострих соціальних проблем, виключаючи ризик здійснення недоцільних та помилкових проектів, розроблених інтуїтивним методом на основі суб'єктивного вибору). У таких компаніях управлінням корпоративною соціальною відповідальністю займаються кваліфіковані фахівці спеціально створеного відділу КСВ.

Для більш детального оцінювання рівня розвитку КСВ можна провести аналіз коефіцієнтів ланцюгового та базисного росту за досліджуваними підкатегоріями. Порівняння в даному випадку відбувається не з показниками інших підприємств галузі, а з власними показниками інтенсивності розвитку за певний проміжок часу (n -років).

Аналіз коефіцієнтів ланцюгового та базисного росту відбувається як в межах порівняння фактичного року з попереднім (коефіцієнт ланцюгового росту), так і в межах порівняння фактичного року з базовим (коефіцієнт базисного росту).

На даному етапі алгоритму оцінки рівня розвитку КСВ досліджуваного підприємства доцільне також введення нормально-позитивного та нормально-від'ємного значення коефіцієнтів росту.

Під нормально-позитивним значенням коефіцієнтів росту пропонуємо розуміти таке, при якому зростання значення одиничного індикатора ефективності в динаміці позитивно впливає на рівень корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства. У даному випадку рекомендуємо використовувати наступну формулу розрахунку:

$$x_i = \frac{П_{Пот_i}}{П_{Попер_i}}, \quad (8)$$

де $П_{Пот_i}$ — значення одиничного показника в поточному році; $П_{Попер_i}$ — значення одиничного показника в попередньому році (для ланцюгового показника) / значення одиничного показника в базовому році (для базисного показника).

Під нормально-від'ємним значенням одиничних індексів пропонуємо розуміти таке, при якому зниження значення одиничного індикатора ефек-

тивності в динаміці позитивно впливає на рівень корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства. У даному випадку рекомендуємо використовувати наступну формулу розрахунку:

$$x_j = \frac{\Pi_{\text{Попер}_j}}{\Pi_{\text{Пот}_j}}, \quad (9)$$

де $\Pi_{\text{Пот}_j}$ – значення одиничного показника в поточному році; $\Pi_{\text{Попер}_j}$ – значення одиничного показника в попередньому році (для ланцюгового показника) / значення одиничного показника в базовому році (для базисного показника).

Демонстрантом незмінності корпоративної діяльності в розрізі кожного індикатора ефективності виступатиме значення, що дорівнює 1. Чим більше отримане значення коефіцієнту росту буде відхилятися від 1 в сторону збільшення, тим вищою буде інтенсивність розвитку корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства в динаміці відносно власних показників. Чим більше отримане значення коефіцієнту росту буде відхилятися від одиниці в сторону зменшення, тим нижчою буде інтенсивність розвитку корпоративної соціальної відповідальності досліджуваного підприємства в динаміці відносно власних показників.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє здійснювати оцінку розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємств. Практична цінність розробленого підходу проявляється в стимулюванні соціального партнерства корпорацій з державними органами управління та іншими стейкхолдерами; визначенні нагальних соціальних потреб та вдосконаленні процесу формування реального соціального замовлення; узгодженні зусиль корпорацій та органів державного управління; визначенні вузьких місць в корпоративному управлінні; формуванні стійких інформаційних зв'язків між досліджуваним підприємством, компаніями галузі та органами державного управління; своєчасному виявленні змін показників результатів прямого впливу КСВ на територію присутності; забезпеченні цільової аудиторії моніторингу достовірною інформацією щодо стану управління розвитком корпоративної соціальної відповідальності; відстеженні доцільності структури соціального інвестування на основі ключових показників ефективності прямого впливу.

1. *Андреев А.А.* Корпоративная социальная ответственность как фактор устойчивого развития региона: Автореф. дис... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика). – Челябинск, 2010. – 22 с.

2. Гендерний портрет міста Кривого Рогу: Статистичні матеріали виконанню Криворізької міської ради / Уклад.: Н. Рудік, О. Моргун, О. Рудік. – Дніпропетровськ: Світ поліграфії, 2013. – 108 с.

3. Глобальная инициатива по отчетности (GRI) Руководство по отчетности в области устойчивого развития / Пер. с. англ. РОО «Эколайн». – М., 2002. – 106 с.

4. *Грицина Л.А.* Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством: Автореф. дис... канд. экон. наук: спец. 08.00.04 – Экономика та управління підприємствами (машинобудування). – Хмельницький, 2009. – 20 с.

5. *Кашин В.К., Нецадин А.А., Тульчинский Г.Л.* Матрица ЭСИСП: Методика оценки эффективности социальных инвестиций и социального партнерства // Успешные социальные инвестиции – вклад в будущее России. – 2009. – №5. – С. 50–60.

6. *Кричевский Н.А., Гончаров С.Ф.* Корпоративная социальная ответственность. – М.: Дашков и К., 2006. – 195 с.

7. Металл для жизни человека: Социальный отчет Группы Метинвест. – Днепропетровск, 2012. – 44 с.

8. Поддерживая социальный диалог: Отчет о корпоративной ответственности ПАО «АрселорМиттал Кривой Рог». – Днепропетровск, 2012. – 64 с.
9. Розвиток КСВ в Україні у 2012 році. Прогнози на 2013 рік: Аналітична доповідь Центру «Розвиток КСВ» / М. Саприкіна та ін. // odpowiedzialnybiznes.pl.
10. Социальный менеджмент: Учебник / Под ред. В.Н. Иванова, В.И. Патрушева. – М.; Самара, 1999. – 116 с.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2014.